

Jak mluvit s nejmenšími o Bohu?

Rada č. 1

Pracujme především na sobě, dítě je spolehlivé zrcadlo.

Víra dítěte roste jeho účastí na víře rodičů. Malé děti se učí jednoduchým napodobováním a dítě důvěřuje. Chceme vytvořit dobrý základ celého života – základy chování, mezilidských vztahů, poznávání pěkných věcí, základy tvořivosti, hudebnosti i základy víry? Pracujme tedy na sobě a budme aktivní. Být dobrý křesťan znamená především být dobrý člověk.

Rada č. 2

Nemluvme, ale „zachraňme“ své dítě.

U nejmenších dětí je vždy na prvním místě zážitek a zkušenost, pak teprve slova. Bůh nám to ulehčuje. Dítě své rodiče cítí jako velké a mocné. První obraz o Bohu si dítě spojuje se svými rodiči. Bereme dítě do rukou, zdvíháme ho do výšky, smějeme se na něj, staráme se o něj, máme ho rádi jako nic jiného na světě. Aniž si to uvědomujeme, dítě tím dostává základy k pochopení tak složité věci jako je spása. Malé dítě zná osamělost ve tmě, pocit opuštěnosti a hladu, ale zná i pocit záchrany a vysvobození. Když přijde maminka, je zase všechno v pořádku. Pro dítě je to zážitek závislosti, který je východiskem k budoucímu pochopení skutečnosti, jak nás Bůh miluje. Ke správnému pochopení závislosti ale patří také neochvějná důvěra v záchranu, jistota v dokonalé přijetí, porozumění, důvěra v Boží spravedlnost a trvalou lásku.

Rada č. 3

První slova o Bohu.

Podle láskyplného zacházení si dítě tvoří první obraz toho, jaký je Bůh. Proto i první slova o Bohu by měla být přirozeně spojena s konkrétní situací. Například Malý Honzík si hraje na koberci se stavebníci a najednou se v záchvatu něžnosti vyšplhá mamince na klín, obejmě ji a čeká, až také ona obejmě jeho. Pro oba je to zážitek jednoty a lásky a maminka může říct třeba jen tato obyčejná slova: „To je pěkné, Honzíku, že se máme tak rádi. A jak nás asi musí mít rád on, když je samotná Láska.“ Dítě zastihne maminku zamyšlenou a smutnou a ta může říct: „Jsem smutná, nevím, co mám dělat. Prosím dobrého Boha o pomoc a o radu...“ Prvními slovy o Bohu rozšiřujeme poprvé obzor dítěte. Co dítě slyší? Existuje ještě někdo dobrý, kdo je nad rodiči, někdo, o kom a s kým rodiče hovoří, když jsou šťastní, ale i když se trápí. Dítě si tak uvědomuje, že dobro velice úzce souvisí s Bohem a svoje zkušenosti si skládá do jednoho celku, lásku maminky a tatínka spojuje s Boží láskou.

Rodiče jsou dobří, to znamená, že Bůh je dobrý. Je silný a umí nám poradit, ví, co je pro nás potřebné a dobré, je s námi a nikdy nás neopustí. V jeho moci jsou mnohé věci, které nejsou v naší moci. Taková první představa o Bohu není zdeformovaná ani zjednodušená a může dítě provázet dál.

Rada č. 4

„Na počátku...“ stačí velký, dobrý, otcovský a mateřský Bůh.

Všimněme si, že jsme vůbec nemluvili o oblacích, nebi, bráně, koruně a jiných podobných „pohádkových“ věcech. První představa vyšla z konkrétních situací a byla spojena s lidmi a věcmi. Bylo by špatné, budovat kolem slova Bůh svět fantazie a pohádek. Také jsme nezačínali Ježíšem a malým Ježíšem už vůbec ne. Mnozí prarodiče se domnívají, že je dětem blízký vztah k postavě malého dítěte Ježíše jako vztah dítěte k dítěti, ale opak je pravdou. Přirozený vztah dítěte nesměřuje k ostatním dětem, ale k rodičům. Také bychom neměli používat ve stejném významu slov Ježíš Kristus a Bůh, aby se dítě nemuselo učit v pozdějším věku znovu rozlišovat. Nesprávné je také mluvit v dětském věku o Panně Marii jako o „nebeské Matce“. Dětská představivost pak lehce vytvoří dvojici Boha – nebeského Otce a Marie – nebeské Matky. Vzniká představa, že v nebi existuje Otec a Matka, která je velmi zavádějící. Osobu Ježíše, dítěte Ježíše, Marie a andělů umí dítě správně pochopit až tehdy, bude-li mít pevně zažitou představu o Bohu na základě svých zážitků a zkušeností. Je dobré dávat ke slovu Bůh vhodné přívlastky, které by vyjádřily něco z Boží podstaty. Jeden z vhodných výrazů je „velký, dobrý Bůh“ nebo „naš milý Bůh“. Vychovávají ke vhodnému používání Božího jména a pomáhají odlišit podstatu od prázdných slov označujících „pánaboha“, „pánežíše“ nebo od zvolání „achmůjbože“, když nám chleba s máslem spadne na koberec namazanou stranou.

Rada č. 5

K rozhovoru o Bohu patří i rozhovor s Bohem.

Aby byl Bůh pro dítě „živý“, musíme jej neoddělitelně spojovat se vztahem. Bůh se dívá, miluje, volá, čeká, obdarovává, provází a naplňuje nás svou láskou. Obvykle děláme chybu, že Bohu přisuzujeme svá rodičovská přání, a dítě pak slyší, jak „Bůh si přeje, aby ses modlil“ nebo „Bůh je smutný, když se nechceš pomodlit“. Modlitba by neměla být splněním „Božího“ tedy rodičovského příkazu, ale přirozenou odpovědí. Nevytváříme od světa odtržený rituál, který si „Bůh přeje“.

Můžeme děkovat za jablko, které jsme před chvílí obdivovali, za sních, na kterém se dá krásně sáňkovat, nebo za hru, při které jsme se všichni nasmáli. Později můžeme povídat o něčem složitějším, co dítě prožilo a co se dá spojit s Boží dobrotou třeba velký bagr na staveništi, návštěva tety nebo jízda v autě. Další základní o něco složitější formou dětské modlitby je prosba. Začínáme s ní až později a připravte se na to, že dítě bude prosit také o něco, co odporuje Božímu uspořádání světa. Jídlo, zvláště v neděli, je něco víc než obvyklý oběd. Sezení u stolu se zážitkem sounáležitosti, vzájemného upřímného a láskyplného vztahu v dětech rozvíjí schopnost slavit. Schopnost slavit je základním kamenem pro pozdější vnímání a prožívání liturgie. Ke stolu patří vždy jednoduchá společná modlitba („Od tebe milý Bože, pochází všechno dobré.“), jednoduchá písnička a opakující se rodinné rituály (každý má své místo u stolu, zapaluje se svíce, před jídlem se žehnáme...)

Rada č. 6

„To byl Boží trest!“

Kolem tří let prochází dítě trucovitým a vzdorovitým obdobím, které bývá zkouškou i pro rodiče. Vzdorovitost patří k duševnímu vývoji dítěte tohoto věku a je potvrzením jeho správného vývoje. Bohužel, mnohdy je toto ujištění malou útěchou, když se snažíme trpělivě snášet útrapy hýčkaného potomka. Je velká chyba, když se v té chvíli dítěti vyhrožuje Bohem, Božím trestem (Vidíš, to máš za trest!) nebo se Bůh používá k „citovému vydírání“ (Andělíčci z toho pláčou, Bůh je z toho smutný...). Není to pravda a dítě si na základě takové zkušenosti začne představovat Boha jako všemocného neznámého, který je vždy na straně dospělých a který své všudypřítomnosti používá k tomu, aby mu za sebe-menší špatnost podrážel nohy. Lehce se také vytvoří kupecká představa boha snadno uplatitelného.

Rada č. 7

Proč a proč a proč a proč?

Jakmile dítě začíná pátrat po smyslu věcí, stáváme se často terčem vysilující série proč-otázek. „Proč svítí měsíc?“ „Protože na něho svítí slunce,“ je obvyklá odpověď. Dítěti však tato odpověď, odhalující první příčinu nestačí a následuje další otázka. (Proč na něho svítí slunce?) Otec zpočátku pyšný na svého hloubavého potomka se jeho třetí nebo čtvrtou proč-otázkou dostane do úzkých. Proč? Dítě v tomto věku ještě nezajímá prvotní racionální příčina problému, ale jeho smysl. Otázka proč je pro děti otázkou, jaký to má smysl.

Správná odpověď je tedy: „Měsíc svítí proto, aby noc nebyla úplně tmavá. Nebo ...abychom dobře viděli na cestu.“ Pokud se dítě přesto ptá dál a dál, je naší poslední odpovědí ne netrpělivé rozčilení, ale věta, která otázku vrací zpět, tedy: „A jak si myslíš, že to je podle tebe...“

Rada č. 8

Jak mluvit o stvoření?

Čtyřleté a pětileté dítě začíná zajímat, jak vznikl svět. Máme mu vyprávět stvoření světa podle biblického textu? To by bylo pro předškolní děti příliš těžké. Máme jim vykládat nejmodernější vědecké poznatky? Ani to nebude mít pro dítě velký smysl. Opět je nejlépe vycházet z dětských zážitků. Dá se jednoduše a přirozeně vyprávět, jak Bůh pro lidi všechno dobře vymyslel. Aby se lidem na zemi dobře žilo, nechal vzniknout hory a louky, nechal vyrůst stromy a vytvořil zvířata. Bůh také nechtěl, aby všem bylo zima. Nechal na zem svítit slunce, a protože v noci slunce nehřeje, pomohl lidem stavět domy. Bůh nechtěl, aby lidé měli hlad a nechal narůst obilí... Jestli jste si všimli, teď už stačí jmenovat různé věci a pojmenovat jejich smysl. Bůh stvořil ptáky, abychom se mohli radovat z jejich zpěvu, sníh, abychom mohli postavit sněhuláka, měsíc, aby nám svítil v noci na cestu...a dal dětem maminku a tatínka, kteří se už ve světě vyznají a budou se o své děti starat. Dítě přijde velice rychle na to, že mnoho věcí kolem vytvořil člověk a že mnohé věci dovede tatínek opravit nebo vytvořit a že jsou navíc velice zábavné. Kdybychom zůstali u Boha jen v přírodě, vzniklo by velké nebezpečí, že technika – oblast vytvořená člověkem, se pro něj stane prostorem bez Boha. Byla by to velká chyba. Vznikl by dojem, že Bůh patří jen k sedmikráskám a broučkům a tolik zajímavé věci jako auto, bagr nebo jeřáb s ním nemají nic společného. Mohl by se vytvořit základ „středověké“ představy toho, že věda a víra k sobě nepatří a že se obě navzájem vylučují. Boží zásahy v technice je třeba názorně vysvětlit a opět na to stačí několik jednoduchých vět při skládání kostek nebo hře s autíčky. „To auto ale rychle jede! Podívej, na ta kola, jak se rychle točí! Lidé museli dlouho hledat a přemýšlet, než objevili kolo a ještě delší čas jim trvalo, než ho dokázali vyrobit. Bůh si řekl: konečně jste na to přišli, teď se vám bude žít lépe a radostněji. A je ještě hodně věcí, které je třeba teprve objevit! Nebo taková elektřina. Lidé tisíce let pozorovali přírodu, blesky a oheň než objevili elektřinu. A ty teď můžeš zmáčknout knoflík a světlo svítí, pračka pere, zapnou se kamna nebo rádio a můžeš poslouchat hudbu...není to pěkné? Stejně jednoduše se dá s dítětem mluvit i o na první pohled složité věci, jako je vývoj.

Třeba tak: „Nemysli si, že Bůh udělal hory a moře a zvířata tak, jako ty děláš panáčky z plastelíny. Podívej, jak Bůh vytvořil tenhle krásný květ. Roste sám od sebe. Nejdřív semínko a země, pak dva malé lístečky, stoněk, poupátko a teď tady máme krásnou sedmikrásku. I pták je nejdřív mládětko ve vajíčku, na kterém musí ptačí maminka sedět celé týdny, než se ptáček vylíhne. I ty než ses narodil, byl jsi dlouhé měsíce v mamčině bříšku, rostl jsi a nabíral sílu. Proč to tak je, člověk nikdy dokonale nepochopí. Bůh to tak zařídil. Ani svět nevznikl hotový. Nejdřív byl život jen v moři, pak na souši, na zemi vznikaly různé druhy zvířat, které nakonec vyhynuly (oblíbení dinosauři), vše roste, jako rosteš ty a vyvíjí se podle promyšleného Božího plánu.

Rada č. 9 Adam a Eva?

Události týkající se prvního hříchu jsou velkým biblickým obrazem, který v sobě nese hluboké svědectví o tom, že člověk se od počátku svých dějin stavěl proti Bohu a že se tato událost stále až do naší přítomnosti opakuje. Toto tajemné poselství je nevhodné pro předškolní děti, které ještě neumějí změřit velikost viny a které si také neumějí celou událost představit jinak než jako historickou skutečnost. Vzniká v nich mylná představa, že celý svět mohl být v ráji, kdyby dva lidé nesnědli ovoce (jedno konkrétní jablko), které jim Bůh zakázal jíst. Odsuňte proto raději tuto událost, až bude dítě starší.

Rada č. 10 Velký dobrý konec.

Čtyřleté a pětileté dítě už také pozná, že na světě není všechno jen pěkné a dobré. Vidělo mrtvého ptáčka, někdo mu ublížil nebo ukřivdil, má zkušenost s nepříjemnou nemocí nebo slyšelo o smrti někoho blízkého. Se zlem se samozřejmě setkalo i v pohádkách, v televizi vidělo, že je na světě hlad, války a katastrofy. Jak to dát dohromady s dobrým Bohem? Dítě, které důvěřuje Bohu a spojuje jej s radostí a láskou rodičů, je zralé k hlubšímu rozhovoru. Podnětem k němu je konkrétní smutný zážitek. „Bůh je dobrý a nechce ani smrt ani bolest a utrpení. Lidem, kteří trpí a umírají, je velice blízko. Máme velikou naději, že jednou přijde čas, kdy Bůh bude přebývat s námi, budeme ho vidět a budeme mu tak blízko, jak jsi teď ty blízko mě. Bude to krásné.“ „Teď už babičce nic nechybí. Raduje se, protože je u dobrého Boha. Je mu tak blízko, jako jsme si blízko ty a já. Jenom je smutné, že už ji na zemi neuvidíme.“ Jestli si dítě včas neudělá pozitivní představu o dobrém konci světa i lidského života, vytvoří si brzy svá jednoduchá zdůvodnění na základě iluzí zvenčí.

Dáme prostor televizním pořadům, katastrofickým scénářům konce civilizace a obrazu osudového vševládného a nemilosrdného boha, který přece nemůže být, když „dopouští“ takové zlo.

Rada č. 11

Kdy a jak mluvit o Ježíšovi? A co Duch svatý?

Nejjednodušší je ukázat Ježíše v nějaké biblické události a vyprávět, co se stalo a jaký Ježíš je. Podnět k rozhovoru však dá obvykle samo dítě, které si všimne kříže, na kterém je znázorněný Ježíš a zeptá se – kdo to je? První odpověď malému dítěti by mohla být jen: „To je Ježíš, který nás má tak rád, že pro nás umřel a vstal z mrtvých.“ Působivější je vyprávět Ježíšův příběh: „Přišel mezi nás a vyprávěl lidem o Bohu. Říkal jim, jak moc nás Bůh miluje a pozval všechny, aby k Bohu přišli a byli s ním šťastní. Ježíš kromě vypravování také Boží lásku ukazoval. Byl ke všem dobrý, uzdravoval nemocné, křísil i ty, kteří umřeli, chudým dával jíst ... Protože nás Ježíš má tak rád, máme jeho obraz v kuchyni, doma... Vyprávěním zprostředkujeme dítěti stejný obraz Ježíše, jako měli jeho učedníci – Ježíše jako člověka, prostředníka mezi Bohem a lidmi. Nejprve poznávají jeho život a skutky, utrpení a slávu až později, až je obraz o člověku Ježíšovi dostatečně pevný a jasný, objevujeme tajemství Ježíše jako Božího syna.

Slova o Duchu svatém může dítě uslyšet v kostele nebo doma při žehnání. Nic o něm neví a zeptá se. První odpověď by mohla být taková: „Protože nás Bůh miluje, dal nám něco ze své lásky a dobroty i do našeho srdce. To je Duch svatý. Pomáhá nám, abychom byli dobří, dává nám radost, sílu a působí, že se máme rádi.

Rada č. 12

Biblické knihy pro děti

Vybírejte opatrně. Jakákoli biblická kniha by pro dítě neměla být hračka. Z knihy je třeba společně číst, nad textem uvažovat a hovořit o něm. Při výběru ilustrací platí jednoduché pravidlo: čím je obrázek méně konkrétní, obraznější a abstraktnější, tím je pro dětskou fantazii vhodnější. Dává svobodu a nechává prostor pro tajemství. Obvykle bývají takové obrázky i esteticky hodnotnější. Dítěti stačí událost naznačit a ono si situaci svobodně domyslí. „Hotové“ obrázky nejsou pro zobrazení Božího tajemství vhodné, protože Boží věci nebudou pro člověka nikdy „hotové“.